

Per-Olof Mattson

Marie Nielsen och revolutionen

Ur *Internationalen* 1 februari 2020

[Med anledning av att den danska biografien om klass- och kvinnokämpen Marie Nielsen nu (2021) även kommit i svensk översättning, så publicerar vi här översättarens presentation av den danska upplagan av boken]

Morten Thing. Foto: Mogens Engelund

Svenska socialister vet ofta mycket lite om arbetarrörelsens historia i grannländerna. Kvinnliga socialister som Kollontaj, Luxemburg, Zetkin, Krupskaja, Pankhurst känner vi till, men hur många vet vem Marie Nielsen var? Ändå spelade hon en betydande roll i den danska arbetarrörelsen under 1900-talet. Per-Olov Mattsson kan berätta mer.

Fredagen den 17 januari presenterade Morten Thing sin biografi om Marie Nielsen (1875–1951). Det var Selskabet for Arbejderhistorie som stod för arrangemanget som ägde rum på danska Metalls avdelning i Köpenhamn. Intresset var stort, ett 80-tal deltog, och en hel del frågor ställdes av publiken efter berättelsen om alla mödor som ligger bakom boken.

Den som skriver en biografi om en död person förlitar sig ofta på material i arkiv. I Marie Niensens fall var tidigare bara hennes politiska verksamhet känd. Det var tillfälligheter som gjorde att Thing hittade material som lämnats till arkiv av en kvinna som ingen forskare förut hört talas om. Marie Nielsen hade instruerat henne att bränna allt personligt material. De två kvinnorna hade uppenbarligen stått varandra mycket nära och Thing gissar att det handlade om en kärleksrelation, vilket inte var oproblemiskt i den tidens kommunistiska rörelse.

Marie Nielsen

Marie Nielsen spelade en viktig roll i den opposition som växte fram i den danska socialdemokratin under 1910-talet. Hennes roll i samband med att den danska kommunismen föddes runt 1920 var ännu större och hon spelade en avgörande roll i kampen mot stalinismen i Danmark.

Hon föddes i ett fattigt torparhem i Herlev och var från 14 till 25 års ålder piga, för att sedan i tre år försörja sig på att städa. Trots usel lön och hårt slit lyckades Marie Nielsen spara ihop till en lärarutbildning och 1908 tog hon lärarexamen.

Dansk socialdemokrati har, till skillnad från den norska, aldrig befunnit sig till vänster inom den europeiska arbetarrörelsen, snarare tvärtom. Därför kom syndikalismen att bli ganska stark i Danmark som uttryck för opposition mot reformismen, vilket också är tydligt i Marie Niensens politiska utveckling. Hon var inriktad på att samla oppositionen för att senare kunna lämna socialdemokratin i samlad tropp. Men när socialdemokratin 1918 beslutade sig för att bedriva valsamarbete med liberala Radikale Venstre gick hon ur partiet helt ensam.

Våren 1918 bildade hon tillsammans med andra Socialistisk Arbejderparti. Klasskampen intensifierades i Danmark under 1918 och repressionen slog till. Det nya partiet drabbades hårt. I samband med ett protestmöte och bataljer med polisen greps partiets ledare, inklusive Marie Nielsen. Hon dömdes till 18 månaders "förbedringshus", det vill säga fängelse. När hon efter avtjänat straff återvände till politiken hade partiet och tidningen hamnat i stora svårigheter. Politiska och personliga motsättningar slet sönder försöken att ena de revolutionära krafterna. Vid den tiden samarbetade hon nära med den berömde arbetarförfattaren Martin Andersen Nexø. Det danska kommunistpartiet bildades först 1923 som enad organisation.

Från och med 1925 arbetade hon intensivt med kvinnofrågor. Tillsammans med andra bildade hon Arbejderkvinders Oplysningsforening, som blev en samlingspunkt för oppositionella kvinnliga socialister och aktivister. Marie Nielsen blev redaktör för tidningen *Kvindernes Oplysningsblad*. Hon tog initiativ till att föreningen förde fram krav på information om preventivmedel från 13 års ålder, avskaffande av straffet för fosterfördrivning och rätten till fri abort. Föreningen arbetade på bred front med hjälp av möten, demonstrationer och namninsamlingar.

Under åren 1929 till 1932 stod Marie Nielsen utanför det danska kommunistpartiet. Det berodde dels på oenighet om hennes kvinnoarbete, dels på att hon ensam protesterade när Trotskij och andra bolsjeviker uteslöts ur det ryska partiet 1927. Hon uteslöts själv ur det danska partiet men beviljades återinträde 1932, och tog åter upp arbetet med kvinnofrågor. Fyra år senare, 1936, var det dags för Marie Niensens nästa strid mot stalinismen. Ett nytt lagförslag i Sovjetunionen avskaffade då rätten till fri abort och premier infördes till kvinnor

som hade fler än åtta barn. När sedan partiet uttalade stöd för den första Moskvaprocessen mot gamla bolsjeviker, protesterade hon igen och uteslöts för tredje gången.

Efter sin uteslutning sammanställde Marie Nielsen broschyren *Kampen om Trotskij*. Hon skickade den med dedikation till Trotskij, som då befann sig i Mexiko. Under åren från 1937 och fram till sin död deltar Marie Nielsen, trots sjukdom och åldrande, i olika försök att samla den antistalinistiska vänstern i Danmark. Marie Niensens sista artikel trycktes i *Det Ny Arbejderblad*, som publicerades av trotskisterna i Revolutionære Kommunistler.

Marie Nielsen var en rakryggad och sympatisk socialist som inte kompromissade med sin övertygelse. Hon fick betala ett högt pris med fängelse och ständiga angrepp. Ett märkligt exempel på hennes mod är när hon i samband med förvisningen av Trotskij och andra bolsjeviker vid årsskiftet 1928–29 ställde följande fråga till Röda hjälpen, en organisation som helt behärskades av stalinisterna: ”Vad kommer ’Röda hjälpen’ att göra för Trotskij och de andra idealistiska bolsjeviker som har förvisats eller kastats i fängelse, och vars liv är hotade...?”

Marie Nielsen var inte någon teoretiker. Hennes starka sida var konsekvens i kampen mot kapitalism och kvinnoförtryck. I stark motvind vägrade hon att ge upp sin ursprungliga revolutionära övertygelse. Hon stred först mot socialdemokratins urartning, sedan mot stalinismen och anslöt sig slutligen till de danska trotskisterna som hon upprätthöll nära förbindelser med fram till sin död.

Morten Things biografi är ett fint äreminne över revolutionären Marie Nielsen.

Ovan omslaget till danska upplagan av Morten Things *Marie Nielsen og revolutionen* (Selskabet for Arbejderhistorie)

Boken finns nu i svensk översättning, utgiven av Bokförläggarna Röda Rummet:

Morten Thing: *Marie Nielsen och revolutionen. En biografi.*

Lästips

[Marie Nielsen i svenskspråkig arbetarpress](#)

Marie Nielsen: [Kampen om Trotskij](#) (i svensk översättning)